

LECTIO PRAECURSORIA

Henna Karppinen-Kummunmäki

ELITE ENGLISH GIRLHOOD IN THE EIGHTEENTH CENTURY

Ikä ei ole vain numero, toisin kuin nykyajan naistenlehdet väittävät kannustaessaan meitä elämään täysillä iästämme huolimatta. Ikä ei ole staattinen tai universaali ilmiö, vaan käsitykset ikääntymisestä vaihtelevat eri yhteisöissä ja historiallisina aikoina. Lapsen, aikuisen, nuoren ja vanhan rajat ovat aikaan ja paikkaan sidottuja. Mitattavissa olevien vuosien lisäksi, ikään liittyy suuri joukko merkityksiä. Nämä liittyvät henkilön käytökseen, taitoihin ja sosiaaliseen asemaan.

80

Täytin itse pari päivää sitten 33 vuotta. Olen viime vuosina pohtinut usein, olenko nyt aikuinen, keski-ikäinen vai vielä nuori. Olenko aikuinen, koska minulta puuttuvat omakotitalo, säännöllinen kuukausipalkka ja se noin 2 lasta. Toisinaan taas olen sitä mieltä, että minullahan on vielä paljon aikaa. Että olenhan vielä nuori. Kroppa ei tosin ole aina samaa mieltä. Ehtisin tehdä vielä lapsia, löytää sopivan kumppanin, jos niin haluan. Rakentaa sellaisen uran kuin haluan. Tänä päivänä se on naiselle aivan yhtä mahdollista kuin miehellekin. Tohtoroituminen on vasta ensimmäinen etappi. Yksi avioero sinne tai tänne ei nykyaikana haittaa. Ja jos aikuisen mittapuuna on huolehtia itse itsestään ja olla yhteiskunnan jäsen, joka hoitaa asetetut velvollisuudet, maksaa verot, laskut ja niin edelleen, niin ehkä sitten olen kuitenkin aikuinen. Keski-ikäisyydestä en vielä tiedä.

Mutta jos eläisin 1700-luvulla, olisin 33-vuotiaana jo auttamatta sukulaisten elätettävänä oleva vanhapiika. Olisinhan jo parhaan naimaikäni ylittänyt. Eikä minulla keskiluokkaisena naisena olisi mahdollisuutta käydä ansiotyössä, jolla elättäisin itseni, ainakaan kovin kunniallista sellaista. Tai vaihtoehtoisesti olisin lapsikatraan äiti, kunnioitettu matroona, kotitalouden valtiatar, joka jo suunnittelee vanhimpien lastensa astumista seuraelämään. Akateemisesta tutkinnosta en osaisi edes haaveilla. Hyvällä tuurilla minulla olisi mahdollisuus tulla kirjailijaksi. Ehkä. Jos rahaa ja oikeita kontakteja riittäisi. Itsepäisyyttä siihen ainakin tarvittaisiin.

Kuva väitöstilaisuudesta. Kirjoittajan kuva-albumi

Tänään tarkastettavassa kulttuurihistorian väitöskirjassani tutkin eliitin eli yhteiskunnan ylimpien luokkien, aatelin ja säätyläistön, tyttöjä 1700-luvun Englannissa. Tutkimuksessa käsitellään sitä, mitkä olivat aikakauden tyttöyden normit ja odotukset, mitkä puolestaan olivat tutkimuksessa esiintyvien eliitin tyttöjen mahdolliset omat toiveet ja kuinka he näiden toiveiden ja odotusten ristipaineissa toimivat. Keskeisiä tutkimuskäsitteitä ovat sukupuoli, ikä, luokka ja toimijuus.

Tämä tutkimus asettuu sukupuolihistorian ja tyttöyden historian tutkimusalueille, joissa tarkastellaan sukupuolittunutta kokemusta. Uutena näkökulmana se kuitenkin tuo iän mukaan tarkasteluun. Näkökulmaa vaihtamalla saamme menneisyydestä entistä monipuolisemman ja moniäänisemmän kuvan. Kulttuurihistorian yhtenä vahvuutena on ollut luoda katse historian marginaaliin ja antaa ääni niille, jotka eivät ole sitä saaneet aiemmin kuuluviin.

Aiemmassa vanhempia aikoja koskevassa historiantutkimuksessa nuorten ääni on usein hukkunut vanhempien äänen alle. Nuoret on määritelty ennen kaikkea yhteiskunnan ja aikuisten näkökulmasta. Vanhojen aikojen tutkimuksessa naisia on toki tutkittu paljonkin, mutta heitä on usein käsitelty yhtenä ryhmänä ja monesti on unohdettu se seikka, että heidän joukossaan oli myös hyvin nuoria tyttöjä, eikä vain aikuisia naisia, vaimoja, äitejä ja leskiä.

Tyttöys 1700-luvulla oli prosessi. Tyttö ei muuttunut aikuiseksi naiseksi saavuttaessaan tietyn ikävuoden tai edes mennessään naimisiin. Sen sijaan tytöstä kasvoi nainen vähitellen, samalla kun hän kartutti

taitojaan ja hioi käytöstään yhteiskunnan odotusten mukaiseksi. Vasta kun tyttö pystyi täyttämään paikkansa yhteiskunnassa naisena ja oman sosiaaliluokkansa jäsenenä, hänen katsottiin olevan aikuinen.

Toki myös kronologisella iällä oli merkitystä 1700-luvun maailmassa. Englannissa täysi-ikäisyyden raja oli 21 vuotta. Mutta koska yhteiskunta oli pitkälti rakentunut miesten ehdoilla, tyttöjen kohdalla tämä raja on usein häilyvä. Naimaton tyttö oli isänsä holhouksen alainen ja siirtyi avioituessaan aviomiehensä holhoukseen, mikä eliitin parissa tapahtui usein varsin nuorella iällä. Juridisesti naissukupuoli oli aina tietyssä mielessä alaikäinen, ellei hän ollut leski tai vailla miespuolista holhoojaa.

Myös lääketieteellinen ajattelu vahvisti tyttöjen ja naisten alisteista asemaa yhteiskunnassa. Mies oli uuden ajan alun maailmassa ihmisyyden mitta. Isän auktoriteetti perheessä oli rikkomaton. Naissukupuoli oli fyysisesti heikompi, joten naiset eivät voineet tästä syystä olla päättävässä asemassa, vaan heidän tuli alistua miehiseen tahtoon. Tytöt olivat lisäksi nuoria, joten heidän kehittyvät mielensä ja ruumiinsa olivat kaksinverroin hauraampia ja vaativat siksi vanhempien ja viisaampien ohjausta.

Näiden karkeiden raamien sisällä, kuten tämä tutkimus osoittaa, on kuitenkin nähtävissä vaihtelua ja aste-eroja. Tyttöys nähtiin yhtenä kehitysvaiheena, ajanjaksona lapsuuden ja aikuisuuden välillä. Puberteetti tunnettiin jo tuolloin ja lääketieteen oppineet olivat yhtä mieltä siitä, että se oli merkittävä ajanjakso nuorten kehityksessä. Nuoruus oli kapinoinnin, ajattelemattomuuden ja huolettomuuden aikaa. Sitä heiltä odotettiin ja jossain määrin tämä huolettomuus myös sallittiin. Tämä näkyi sekä tyttöjä koskevissa luonnehdinnoissa, arjen puheessa kuin oppineiden teksteissäkin. Tyttöjen kohdalla kuukautisten alkaminen oli yksi tärkeä merkkipaalu kohti aikuisuutta. Olihan lasten saaminen yksi avioliiton ja ennen kaikkea naiseuden tärkeimpiä tehtäviä. Samalla tyttöjen heräävä seksuaalisuus herätti paljon päänvaivaa oppineissa. Hormoneja ei vielä tunnettu, mutta silti ne hyrräsivät ja saivat nuoret vallattomiksi. Eliitin tyttöjen kuului olla neitsyitä astuessaan avioon, joten kontaktit vastakkaiseen sukupuoleen tuli olla kontrolloituja, puhumattakaan muista yksityisemmistä paheista. Väitettiin, että nuoressa sydämessä heräävä ensirakkaus saattoi ajaa kokemattoman tytön ensimmäisen vastaantulevan miehen syleilyyn ja turmion tielle. Vanhemmillä oli siis täysi työ pitää tyttärensä koskemattomina ja turvassa.

Vaikka keskeneräisyys ja kypsymättömyys tekikin tytöistä riippuvaisia vanhempien ohjauksesta, iän ja taitojen karttuessa he saivat yhä enemmän valtaa päättää omista asioistaan. Tämän mahdollisti muodollisesti sekä valtakunnan laki, joka esimerkiksi salli tyttöjen suostua avioliittoon jo 12-vuotiaana tai myöhemmin päättää omasta holhoojastaan, mutta myös käytännön ratkaisuissa, joita perheet tekivät jokapäiväisessä elämässä. Fiksu tyttö, jolla oli ikävuosiaan vakaampi luonne, saattoi esimerkiksi toimia isänsä sijaisena perheen maalaiskartanon johdossa tai toimia tämän sihteerinä. Perheenjäsenten keskinäiset välit vaikuttivat paljonkin siihen, miten paljon tytöillä oli toimintamahdollisuuksia elämässään virallisten normien ulkopuolella.

Eliitin tyttöjen elämään vaikuttivat siten läpitunkevasti heidän asemansa patriarkalisessa yhteiskunnassa nuorina naissukupuolen edustajina, joka teki heistä odotusarvoisesti alisteisia miehelle vallalle. Toisaalta he olivat myös eliitin edustajia, joiden elämäntapaa säätelivät tietyt lainalaisuudet. Osittain nämä vaatimukset olivat jopa ristiriidassa aikakauden ihanteellisen, nöyrän ja siveän naiseudenkuvan kanssa. Eliitin edustajien tuli olla sivistyneitä, sanavalmiita, hallita vieraita kieliä ja kirjoittaa henkeviä kirjeitä, puheutua näyttävästi ja olla esillä edukseen. Naisuus oli 1700-luvulla ennen kaikkea ruumiin kontrollia. Naisen tuli elehtiä, liikkua ja jopa ajatella tietyllä tavalla. Tähän maailmaan näitä tyttöjä kasvatettiin samalla, kun heidän tuli oppia kotitalouden ylläpidosta sekä täyttämään päivänsä hyödyllisillä askareilla. Ajatus eliitistä joutilaana luokkana ei todellakaan pidä paikkaansa. Näiden tyttöjen tuli olla sukunsa edustajia seurapiireissä, loistaa avioliittomarkkinoilla hyvän puolison toivossa, mutta olla samalla kuuliaisista tyttäriä ja nöyriä paikkansa tietäviä tulevia naisia. Siinäpä melkoinen määrä odotuksia.

Siksipä tämän väitöstutkimuksen tarkoituksena on osoittaa, miten eliitin tytöt olivat aktiivisia toimijoita, jotka pystyivät muokkaamaan omaa elämäänsä erilaisista odotuksista huolimatta. He eivät vain passiivisesti noudattaneet toisten tahtoa. Toki he jakoivat aikakauden yleisen ajatusmaailman, olivathan he oman kulttuurinsa ja aikansa lapsia, ja selkeästi jotkin seikat olivat niin itsestään selviä, ettei niistä ole jäänyt mainintoja lähteisiin. Näistä mainittakoon esimerkiksi uskonto. Kirkossa toki käytiin, mutta kirjettiin tai päiväkirjoihin ei ole jäänyt kovin syvällisiä mainintoja heidän uskonnollisuudestaan. Voisi varovasti jopa väittää, että 1700-luvun eliitin suhde uskontoon oli hyvin samanlainen kuin tämän päivän suomalaisilla tapaluterilaisilla. Tietyt rituaalit kuuluivat elämään, mutta niillä ei välttämättä ollut sen syvempää merkitystä näille tytöille itselleen.

Mutta toisin paikoin he selkeästi kapinoivat asetettuja odotuksia vastaan ja halusivat tehdä oman päänsä mukaan. He etsivät aktiivisesti paikkaansa perheen ja suvun sisäisessä hierarkiassa tyttärinä, sisarina, lapsenlapsina, siskon- ja veljentyttärinä, serkkuina, sekä yhteiskunnassa eliitin edustajina, seurapiiri-daameina ja tulevina vaimoina ja äiteinä. Suhde vanhempiin muodostui joko lämpimäksi tai etäiseksi riippuen siitä, miten kukin hoiti velvollisuutensa. Ajatus siitä, että vain pojat olisivat olleet toivottuja lapsia, on historiantutkimuksessa jo aikaa sitten kumottu väite. Myös vanhemmat saattoivat lyödä laimin omat velvollisuutensa siinä missä lapset omansa. Isä ei aina ollutkaan perheen tuki ja turva, vaan tyttäret saivat huolehtia hänestä. Kuolema riisti monelta työltä äidin varhaisessa iässä, eikä suhde äitipuoliin välttämättä ollut kovin seesteinen. Muut sukulaiset saattoivat hyvinkin aktiivisesti puuttua tyttöjen elämään ja kasvatukseen, joskus vastoin heidän omia toiveitaan. Veljiä suosittiin niin perimysasioissa kuin perheen sisäisessä hierarkiassa, mutta sitä ei aina nielty ilman eripuraa sisarusten välillä. Vanhemmat siskot saivat etuoikeuksia nuorempiensa nähden. Jokaisessa perheessä oli omat suosikkinsa. Erilaiset luonteet, suuret ikäerot sisarusparvessa ja eri sukupuolten elämäntavat sekä erottivat että lähensivät sisaruksia toisiinsa. Nämä säröt ihanteellisessa perheidyllissä ovat nähtävillä näiden tyttöjen jättämässä lähteissä, usein peitellysti, osin myös hyvin suorasanaisesti.

Tämä tutkimus osoittaa, että nämä tytöt olivat tietoisia heille asetetuista, joskus hyvin ristiriitaisista odotuksista, mutta he silti osasivat navigoida näiden odotusten ristiaallokossa. He eivät pelänneet osoittaa sitä, mitä itse halusivat, vaan toimivat oman tahtonsa mukaan ikävistä seurauksista huolimatta. Nämä tytöt saattoivat pyrkiä kirjalliselle uralle, jopa salaa omalta perheeltään, tai avioitua vasten perheensä tahtoa. He seurustelivat vääranlaisten ihmisten kanssa, tuhlasivat liikaa, pelasivat uhkapelejä ja olivat hävyttömiä puheissaan. He myös osasivat käyttää aikakauden ihanteita omaksi hyödykseen. Kärsivällinen tytär saattoi taivutella isänsä suosiolliseksi sulhasehdokkaalle olemalla nöyrä ja kuuliainen, mutta samalla päätäväinen omasta tulevaisuudestaan ja sydämensä valitusta. Tai he saattoivat torjua epämiellyttävän kosinnan vetoamalla neitseelliseen ujouteensa ja siveyteensä.

Nämä tytöt myös leikittelivät käsityksillä naissukupuolen stereotyyppisestä luonteesta, sen turhamaisuudesta ja tyhjänpäiväisyydestä, naimattomien neitojen neitsyydestä ja seksuaalisuudesta. Tässä tutkimuksessa tulee selvästi ilmi, että 1700-luvun tytöt olivat hyvin tietoisia sekä seksuaalisuuteen että raskauteen liittyvistä asioista. Eliitin parissa viljeltiin seksuaalisia vihjauksia, eivätkä tytöt jääneet niistä osattomiksi. Tosin raja huumorin ja ahdistelun välillä oli joskus hiuksenhieno. Nämä tytöt eivät olleet niin tietämättömiä ja ”puhtaita” kuin ihanteet antoivat olettaa. Vaikka neitsyys olisikin ollut hääyönä tallella, muunlaiset seksuaaliset kontaktit eivät olleet niin vieraita kuin on aiemmin uskottu, eivätkä pienet rikkeet ja harha-askeleet tuhonneet neidon hyvää mainetta ja mahdollisuuksia avioliittomarkkinoilla.

Tämän väitöstutkimuksen lopuksi pohdin myös sitä, mihin tyttöys päättyi 1700-luvulla. Aiempi tutkimus on yleensä pitänyt avioliittoa lapsuuden loppuna ja aikuisuuden alkuna. Mutta kuten jo todettua, Englannissa vaimot olivat miestensä holhouksen alaisena, eivätkä siten juridisesti täysivaltaisia. Jos lapsuus ja nuoruus merkitsivät riippuvaisuutta toisista ja päätösvallan puutetta, naiset olivat tietystä miehestä

ikuisia lapsia. Vastaus kysymykseen lapsuuden lopusta ja aikuisuuden alkamisesta on siten paljon hienoisempi.

On totta, että avioliitto toi vaimolle tiettyä valtaa esimerkiksi palvelijoihin nähden ja taloudellista hyvinvointia, mikäli liitto oli viisaasti solmittu. Vaikka romanttinen rakkaus avioliiton perustana nousikin suureen suosioon 1700-luvulla, eliitin avioliittoihin vaikuttivat edelleen monet muutkin seikat, kuten säätyasema, varallisuus ja puolisoiden yhteensopivat luonteet ja iät. Huono valinta vainosi sen osapuolia jopa vuosikymmeniä, sillä eroa ei saanut helposti. Hyvin solmittu naimakauppa toi puolestaan sosiaalista arvostusta, loi hyödyllisiä ihmissuhteita ja vakaata kumppanuutta. Siksi tässä tutkimuksessani esiintyvät tytöt eivät rynnänneet suin päin alttarille, eivät suostuneet ensimmäiseen kosintaan, jota heille ehdotettiin, vaan harkitsivat huolella ennen avioon astumista. He tiesivät hyvin, mitä huonosta päätöksestä seuraisi. Eikä avioliiton tuoma identiteetin muutos ollut edes selviö. Vastaviihityt vaimot saattoivat pohtia, oliko jokin nyt muuttunut vai ei, kun sukunimi vaihtui toiseen. Olivatko he nyt eri ihmisiä? Osalle muutos oli selvä, osalle ei. Myöskään vanhemmat sukulaiset eivät pitäneet aina 14-vuotiaana vihille mennyttä nuorikkoa täysivaltaisena aikuisena, koska hän ei osannutkaan tehdä järkeviä kotitalouden hankintoja, vaan tarvitsi niissä anopin apua.

Kuva väitöstiedotteesta. Kuvaaja Atantaide

Uuden ajan alun maailmassa avioliiton tarkoituksena oli lasten saaminen, joka takasi suvun nimen ja omaisuuden periytymisen sukupolvelta toiselle. Ensimmäisen lapsen saaminen olikin selkeästi hetki, jonka nämä tuoreet äidit näkivät itselleen merkityksellisenä. Se voidaan nähdä jälleen yhtenä rajapyykkinä. Mutta on huomattava, että kaikki naiset eivät koskaan avioituneet tai saaneet lapsia, vaikka olivatkin naimisissa. Tuskin hekään jäivät ikuisesti tytöiksi yhteiskunnan silmissä.

Siksipä palaan tämän lektion alussa esittämäni väitteeseen: tyttöys 1700-luvulla oli prosessi ja se oli jossain määrin myös yksilöllinen prosessi. Siihen kuului useita rajapyykkejä, niin fyysisiä, henkisiä kuin sosiaalisia. Kun tyttö ohitti vähitellen nämä rajapyykit, hänestä tuli aikuinen. Näiden tyttöjen elämänpolut olivat jossain määrin samanlaisia, jakoivathan he saman sukupuolen, ikäryhmän, sosiaalisen taustan ja arvomaailman. Silti tässä väitöstutkimuksessa lähteinä käytettyjen kirjeiden, päiväkirjojen ja muistelmien sivuilta piirtyy kuva yksilöistä omassa historiallis-kulttuurisessa viitekehysessään. Nämä tytöt etsivät omaa identiteettiään, tekivät kokeiluja, rikkoivat rajoja ja kasvoivat vähitellen omanlaisikseen aikuisiksi naisiksi 1700-luvun maailmassa.

FM Henna Karppinen-Kummunmäen väitöskirja ”Elite English Girlhood in the Eighteenth Century” tarkastettiin Turun yliopistossa 18.9.2020. Vastaväittäjänä toimi dosentti Heli Valtonen (Jyväskylän yliopisto) ja kustoksena toimi professori Marjo Kaartinen (Turun yliopisto).

Väitöskirja on julkaistu elektronisesti, ja se on luettavissa UTUPub-julkaisunarkistossa osoitteessa <http://urn.fi/URN:ISBN:978-951-29-8147-2>.